

Splendidum družstvo

BARIKA

Daniel Janů

BARIKA

DANIEL JANŮ

Splendidum družstvo • Vražné, Hynčice

BARIKA

Copyright © Daniel Janů, 2023

Cover © Daniel Janů, 2023

Czech Edition © Splendidum družstvo

Vražné, Hynčice, 2023

První el. vydání

ISBN 978-80-7681-255-0 (EPUB)

ISBN 978-80-7681-256-7 (MOBI)

ISBN 978-80-7681-257-4 (PDF)

Obsah

Prolog

1. kapitola

2. kapitola

3. kapitola

4. kapitola

5. kapitola

6. kapitola

7. kapitola

8. kapitola

9. kapitola

10. kapitola

11. kapitola

12. kapitola

13. kapitola

14. kapitola

15. kapitola

16. kapitola

17. kapitola

Pozn.

Prolog

Bylo mi dvacet jedna a celý život jsem měl před sebou. Proto jsem byl vděčný profesoru Buckinghamovi, že mě vzal s sebou. Podmínkou byla znalost svahilštiny, kterou jsem sice neovládal tak jako profesor Buckingham, ale má částečná znalost mi pomohla k tomu, aby si vybral z pěti uchazečů právě mě. A kde jsem se učil svahilsky? V roce 1929 jsem u profesora Crowleyho mohl nahlédnout do studie německého jazykovědce Carla Meinhofa, který napsal rozsáhlou studii porovnávání gramatiky bantuských jazyků. O rok později jsem se seznámil s profesorem Buckinghamem, vášnivým ornitologem. Od něho jsem se dozvěděl, že Blantrichská universita s Londýnským muzeem připravují výpravu do Tanganiky. Naše výprava směřovala k neprozkoumanému území jezera Nyasa. Profesor Buckingham se domníval, že by tam mohl nalézt nové druhy vodního ptactva.

Čtveřici nadšených Evropanů mohli zastavit jen místní domorodci, a to se nestalo. Starý náčelník kmene Kawali moudrý Jua a ostatní ve vesnici, nás překvapili svou vstřícností. Zde jsem si uvědomil, jak odlišné způsoby my Evropané máme. Mnoho věcí bylo absolutně odlišných. Některé byly trochu jiné, ale některé způsoby velmi podobné těm našim. Například pozdrav. Oni vás

pozdraví a čekají na odezvu. Poklidně vyčkávají a pozorují vás.
Říkají, že podle odezvy se pozná, jaký ten člověk je...

Na tuhle výpravu jsem se opravdu těšil...

1. kapitola

Tanganika, 1937

Byl jsem první, který pozdravil malou skupinku dětí, která k nám přiběhla. Děti jako uvítací výbor? Zvláštní, pomyslel jsem si.

„Siku njema – dobrý den!“ pozdravil jsem.

Děti se začaly smát.

„Asi ti nerozumějí,“ rýpl si archeolog Londýnského muzea David Greedy.

Tento muž si mě dobíral celou cestu sem. Nevím, proč si vybral mě. Možná to bylo věkem. Byl jsem nejmladší. Nejstarší byl samozřejmě profesor Terry Buckingham, pak profesor Alan Northon a hned po něm již zmiňovaný pan Greedy.

„O téhle vesnici není v mapě ani zmínka, Songo,“ pronesl profesor Buckingham.

„Také o ní nevím, pane,“ ozval se Songo.

„Zvláštní, nemyslíte?“ zeptal se profesor Northon.

„Možná, že připluli po té řece,“ ozval se Greedy a ukázal směrem k pralesu.

Průvodce Songo zakroutil hlavou do strany. Pan Greedy se snažil být za každou cenu vtipný.

„Watu kutoka mbali,“ promluvil stařec, který se najednou objevil za dětmi. Náčelník kmene, pomyslel jsem si a okamžitě jsem si to přeložil. Lidé z dálky.

Za ním vycházeli další vesničané. Ženy, muži, dívky a mladí muži s oštěpy. Polonazí se blížili k místu, kde jsme stáli. Pozorovali nás. My pozorovali je. Alespoň já. Přidal jsem si jako v jiném světě a jejich přítomnost ve mně vyvolávala stále větší radost.

„Mafungo – Ustupte!“ ozval se znovu stařec.

V tom se děti rozestoupily a on prošel až k nám.

„Furaha, furaha!“ zvolali někteří v davu.

Dívali se na mě a ukazovaly na mou tvář a poté na svou. Ano. Byl to úsměv na mé tváři, který je zaujal.

„Siku njema – dobrý den!“ pozdravil profesor Buckinghamston.

„Kuwakaribisha hapa,“ přivítal nás stařec, který pak ukázal na sebe a dvakrát se lehce udeřil do hrudi. „Jua.“

„Slunce,“ šeptl jsem směrem k panu Greedymu, který se jen zašklebil.

„Watu kutoka mbali,“ řekl Jua a ukázal na nás.

„Ano, jsme lidé z dálky,“ pronesl profesor Buckinghamston plynulou svahilštinou.

„Bílý muž umět dobře naše řeč,“ pokynul uznale Jua.

„Bokko,“ ozval se chlapec, který celou dobu koukal na mě.

„Vy jako mganga – šaman...“ promluvil znovu Jua a ukázal na můj krk. „...vaše věc na krku.“

„Provázek,“ pousmál jsem se.

Jua pokynul hlavou a sáhl na přívěsek. Byl to zelený krystal ve tvaru slzy, který jsem měl na provázku. Dostal jsem od jednoho

námořníka v Londýnském doku, ještě jako malý kluk. Prý to přivezl z Afriky a znamená to vykoupení.

„Ukombozi,“ vysvětlil Jua.

„Nerozumím,“ zareagoval jsem jako první a podíval se na profesora Buckinghamston.

Ten pokrčil rameny, jako že neví.

„Já Buckinghamston,“ představil se.

„Mkuu Jua,“ ukázal stařec na sebe a pak na profesora. „Bu-ckin-ni-gis sto?“

„Ne,“ zakroutil profesor hlavou.

„Myslím, že to stejně nedokáže vyslovit,“ ozval se Greedy.

„Buky,“ ozval se profesor. „Takhle mi říkali moji kolegové na Oxfordu,“ vysvětlil směrem k nám.

Bylo to úsměvné a velmi mě to překvapilo. Jako by se Evropská, obzvláště pak Anglická konvence rozplynula mezi těmito domorodými lidmi žijící na okraji společnosti.

„Ukombozi. Wanataka msamaha,“ snažil se to Jua vysvětlit z jiného pohledu.

Až jsem se musel pousmát, jak moc chtěl, abychom pochopili význam jeho slov. Zřejmě to bylo tím, že jsme ukázali, že svahilštinu také ovládáme. Ne tak dokonale jako on, což je pochopitelné. Zřejmě jsme byli první cizinci, kteří se tu objevili a ještě hovoří jejich řečí.

„Jste první bílí lidé,“ dodal Songo jako by tušil, co se mi honí hlavou.

„Buky, pojď,“ vyzval Jua profesora a zbytek jeho týmu mávnutím ruky.

„Asante,“ poděkoval profesor Buckinghamston.

Vyrazili jsme za nimi. Já, profesor Northon a pan Greedy. Náš průvodce Songo a malý chlapec Bokko byli hned za námi.

* * *

Náčelník Jua nás zavedl do slaměné chatrče. Velmi zvláštní stavba. Kostru chatrče tvořily dřevěné tyče upevněné v zemi a protkané různými větvemi. Na tom bylo naplácané asi bahno, které se slámou vytvořilo stavební materiál. Trochu bahna a pak podlouhlé svazky slámy svázané do jednoho kusu. Ale drželo to.

Kromě chlapce, který musel zůstat venku, jsme všichni vstoupili dovnitř. Zastavili jsme se u velkého kamene, který sloužil jako stůl. Zde bylo několik hliněných nádob a mísa s rybami.

„To můj dům – nyumba,“ ukázal rukou náčelník a pobídl nás, abychom se posadili na zem, která byla pokrytá zelenými listy.

„Velké listy,“ poznamenal profesor Buckinghamston.

„Muži na lodích vozí sem,“ řekl Jua.

„Řeka Rufiji?“ zapojil jsem se do debaty.

„Rufuji. Ano. Rufuji,“ kývl náčelník.

Songo stál stále u vchodu a jako by hlídal mladé bojovníky s oštěpy. Pan Greedy také zůstal stát. My ostatní jsme si sedli a přijali pohostinnost náčelníka kmene.

„My hledat ptáky ve vodě,“ pronesl Buckinghamston.

„Nyasa, tam,“ rozmáchl se náčelník rukou.

„Ano, tam,“ kývl profesor.

„A vy, muž, jiné hledat,“ spustil najednou Jua a přistoupil blíže k panu Greedymu. Nedůvěřivě si ho prohlížel. Asi se mu nelíbil jako mě, pomyslel jsem si. Pak si sedl k nám. Něco si zamumlal a pak se otočil na mě.

„Řeka Rufiji, tam muži vozit, listy ale pro vodu chodit Nyasa,“ řekl.

„Nyasa je jezero,“ pronesl jsem.

„Ano. Maji ya juu, ziwa,“ pokynul hlavou Jua.

Rozuměl jsem jen slovu ziwa, což znamená jezero.

„Co říkal?“ ozval se pan Greedy.

„Něco o jezeru,“ odpověděl jsem směrem k oběma profesorům, kteří seděli vedle sebe.

„Tam ptáci?“ zeptal se Buckinghamston.

„Ano – ndiyo,“ odpověděl náčelník.

„My vzít mapa...“ ukázal jsem na mapu. „...a vesnice tam nebyt,“ pokračoval jsem a chtěl si ověřit, jestli jsme opravdu první běloši, kteří navštívili tento kmen. „Mkuu, sisi itakuwa ya kwanza nyeupe watu katika kijiji yako? – Náčelníku, být my první bílí lidé ve vaše vesnice?“

Náčelník jen pokynul hlavou a pousmál se. Myslím, že to mi stačilo, abych pochopil, že jsme opravdu první běloši, kteří navštívili tento kmen. Poté ukázal na stůl, kde byly pro nás připravené hliněné nádoby.

* * *

Seděli jsme a popíjeli z hliněných nádob nějaký žlutý nápoj. Bylo to velmi lahodné, ale po chvíli jsem cítil v rukách podivnou slabost. Asi je to něco opojného, pomyslel jsem si. Poté jsem si vzal jednu podivnou hroudu, která byla podobná naší bramboře. Přinesla jí mladá dívka. Pan Greedy okamžitě zpozorněl. Mladá dívka měla zakrytý suchými listy akorát klín, jinak byl nahý. Mezi prsy měla obrovský náhrdelník z nějakých usušených plodů. Usmívala se. Pan Greedy se snažil být vtipný a když přinesla mísu s bramborami k němu, chytl jí za ruku. Něco jí pošeptal do ucha a pak jí pustil. Dívka se však ani trochu nelekla. Stále se udržovala svůj úsměv, až do svého odchodu. Nechtěl jsem jí sledovat, ale chování pana Greedyho se mi nelíbilo, a jsem si jistý, že cokoliv jí řekl, nebylo v souladu se zvyky tohoto kmene. Měl jsem pravdu. Když nám vyprávěl náčelník Jua svůj příběh o setkání s rychlou tečkovanou šelmou, které říkal Bamshiya, vstoupil do chýše mladý válečník.

„Mzee, mgeni kutukanwa mke wangu, nataka kupambana naye,“ spustil a ukázal na pana Greedyho. „Starší, host urazit má žena, chtít s ním bojovat.“

Asi jediný jsem z našeho týmu pochopil, co se stalo. Pan Greedy urazil jeho ženu a on si to nenechal líbit.

„Oni zítra odejít,“ pronesl náčelník a snažil se smířlivým pohledem uklidnit mladého válečníka.

„Ano, zítra, my odejít, jak jste řekl,“ ozval se profesor Buckinghamston.

V tu chvíli to pochopil i Northon, který se otočil na Greedyho a zamračil se na něho. „Chovejte se slušně, chlape. Jen proto, že nedokážete udržet svoje ústa na uzdě, bych nerad skončil na oštěpu jednoho z nich.“

„Potřebujete mě!“ ohradil se sebevědomě Greedy.

„K čemu nám budete platný, když vás jeden z těch divochů zabije,“ oponoval Northon.

Mlčky jsem poslouchal a sledoval, jak ty dva v sobě nemají ani trochu úcty k místnímu kmeni. Vážně nechápu, proč profesor Buckingham dovolil, aby s námi jel takový člověk jako je pan Greedy...

„Co je?!“ ohradil se Greedy na mě, když si mě všiml, že ho sleduji.

„To co děláte je zbytečné,“ odvětil jsem a pak ukázal na hliněnou nádobu, ve které byl žlutý nápoj.

„Už jsem ho vypil!“ vykřikl.

Já jsem však myslel, že by už neměl pít, když je tolik podrážděný.

„Greedy!“ ozval se Buckingham, který to už také nevydržel.

„Všechno je v pohodě,“ mávl Greedy.

„S tím si nejsem tak jistý,“ procedil Buckingham mezi zuby a svůj pohled směřoval Northonovi.

„Dambukka kutoa wageni hata Liwaki,“ pobídl Jua ženu, která seděla po jeho pravici. Dambukko, dej hostům ještě Liwaki.

Žena se zvedla a dolila nám z velkého džbánu žlutý nápoj.

„Liwaki?“ zareagoval jsem. „Z čeho být?!“

Než mi náčelník odpověděl, ostatní se s chutí napili. Kdyby se v následující chvíli dozvěděli, z čeho je ten nápoj, už by se asi nenapili.

„Tezi mamba, matunda Leja, maji,“ naklonil se Jua ke mně a prozradil mi složení toho žlutého nápoje.

Krokodýlí žlázy, plody Leji, voda.

„To raději nevědět,“ poznamenal jsem šeptem a na tváři se mi objevil úsměv.

Nikdo si toho nevšiml, takže jsem nemusel nic vysvětlovat.

* * *

V následujících hodinách se profesor Buckingham snažil pomalou a svahilštinou vysvětlit, náčelníkovi, proč jsme tady a jaký je náš úkol. On se jen usmíval a občas pokynul hlavou. Myslím, že tomu stejně nerozuměl. Myslím tím, proč jsme tady. Proč chceme objevovat něco, co je tu už tisíce let? Nevěděl o našem světě a podle jeho pohybu hlavy ho to ani nezajímalo. Jeho kmen byl tady a teď, co bude v budoucnu (podle něho v příchozím čase) není až tak podstatné. Byl to zvláštní mužík. Líbil se mi a myslím, že jsem se mu líbil i já. Rozhodně jsem ho zaujal. V jedné nepozorované chvíli mi řekl, že jsem jiný než oni. Tím ONI, myslel zbytek výpravy.

Mluvil občas tak zvláštně a věděl spoustu věci, jako by ležel celé roky v knihách. Ale v jakých knihách? Vždyť oni žádné knihy neměli. Byl to kmen a život v něm, co jej naučil mnohému. Tomu, my jako Evropané jsme nemohli porozumět. Tolik se z přírody naučili. Chovali k ní velkou úctu a ona jim to oplácela.

„Příroda mocná,“ pronesl Jua a pozvedl ruce do výše očí.

Ostatní jen přikyvovali. Bylo to však tím, že Liwaki vykonala své a těla mých kolegů se pomalu ukládala k zemi. Ke spánku. Zvláštní, že jsem stále při vědomí, pomyslel jsem si.

„Ty být mjumbe,“ pronesl Jua.

„Já, Thomas.“

„Ty mjumbe,“ trval na svém a stále se usmíval.

A od té chvíle mi neřekl jinak, než Mjumbe – Posel.

* * *

Jako vysvětlení v první moment mi to stačilo, i když mi hlavou běžela otázka, proč já bych měl být poslem. A jestli jím opravdu jsem, co se ode mě očekává.

„Ty vědět vše v budoucnost,“ dodal a já pochopil, že má přítomnost v této zemi, v tomto kmeni, zde má svůj důvod. Jen jsem ještě nevěděl jaký.

„Vše já pochopit v budoucnost?“ zeptal jsem se ještě jednou, abych se ujistil, že jsem to přeložil dobře.

„Ano,“ kývl náčelník a zvedl se.

Nenapadlo mě nic než udělat to samé, ale pohyb jeho ruky mě zastavil.

„Přijít má dcera. Ukázat ti tvá obydlí, kde ty spát,“ řekl a odešel. Zůstal jsem tedy sedět a čekat, až se mě ujme jeho dcera.

* * *

V tu chvíli jsem se už necítil jako host, ale jako bych začínal být součástí tohoto kmene. Víím, že to zní hodně bláznivě, ale v tu chvíli

jsem to tak cítil.

„Mjumbe!“ ozval se ženský hlas u vchodu do náčelníkovy chýše.

Žena byla tak ve věku mého nejstaršího bratra George. Ten oslavil měsíc před mým odletem do Tanganiky své čtyřicatiný. Mohlo být té ženě také čtyřicet? Vzhledem k věku náčelníka, jejího otce, bych řekl, že ano.

„Jít tudy,“ znovu mě pobídla.

„Ano,“ kývl jsem a následoval její kroky.

Proč já? Proč zrovna já? Vrtalo mi hlavou a s pohledem na ostatní, kteří spali, jsem opustil náčelníkovu chýši.

Stmívalo se.

* * *

Žena mě zavedla do jiné chýše.

„Jaké tvé jméno?“ zeptal jsem se jí, když se uvnitř chýše zastavila a ukázala na zelené listy.

Chápu, moje postel, pousmál jsem se.

Žena se lehce uklonila a chtěla odejít.

„Říct ty mi své jméno,“ znovu jsem jí požádal a přiložil jsem překřížené ruce na svou hrud' jako projev úcty.

„Aiaki,“ odpověděla.

Nadechoval jsem se s úmyslem se jí na něco ještě zeptat, ale už ji nic nezastavilo. Odešla.

„Proč jsem dostal vlastní chýši?!“ podivil jsem se a opatrně se posadil na dlouhé zelené listy.

Mé myšlenky se vracely k náčelníkovi Juovi, který ve svých slovech skrýval moudrost. Příroda je mocná a on tušil, že chceme část z ní odvést s sebou do Anglie. Možná to nevěděl, ale myslím, že to předpokládal. Musel poznat to nadšení profesora Buckinghamstonu. Záhadou však bylo, proč s námi odletěli profesor Northon a domýšlivý archeolog David Greedy. Sakra! Došlo mi to. Pan Greedy je archeolog. To znamená, že tu hledáme ještě něco. Otázkou je, jestli nalezené věci půjdou do muzea nebo do kapsy někoho bohatého. Vůbec bych se nedivil, kdyby to bylo to druhé. Někdo bohatý tuhle výpravu zaplatil. Měl bych se zeptat profesora Buckinghamstonu, jestli o tom ví. Jestli ano, proč s tím souhlasil? Myslím, že se ho ptát nemusím. Stejně bych s tím už nemohl nic udělat. Jsme tady. Musím jen pozorovat profesora Northona, abych zjistil, jaký je jeho skutečný důvod, proč je tu s námi.

„Chtít voda?“ zeptal se chlapec, kterého jsem okamžitě poznal. Byl to Bokko.

„Ano, děkuji,“ poděkoval jsem a ukázal rukou na místo, kde jsem byl. Věděl jsem, že sem nemohl přijít bez dovolení.

„Já dostat povolení,“ odvětil.

„Od koho?“

„Mkuu – náčelník.“

„Aha, chápu.“

„On otec,“ plácl se do hrudi.

„Náčelník Jua?“ došlo mi to.

„Ano,“ odvětil a podal mi hliněný džbán plný vody.

Náčelník Jua je stále vitální stařík, když má tak malé syny, prolétlo mi hlavou.

„Děkuji, Bokko,“ poděkoval jsem anglicky a džbán položil na zem.

„D-ěku-ji?“ podivil se nad anglickým slovem.

„Asante,“ řekl jsem a ukázal na levou ruku. Pak jsem řekl, děkuji. A ukázal na pravou ruku. „Sawa.“

„Sawa, sawa?“

„Ano, sawa. Je to stejné.“

Bokko se rozesmál a se slovy sawa sawa vyběhl ven.

* * *

Únava z dlouhé cesty, poté neobyčejně lahodné a zároveň opojné pití vykonalo své. Ulehl jsem na zelené listy. Během několika minut jsem usnul.

2. kapitola

Ráno jsem vstal jako první. Překvapivě.

„Dobré ráno,“ pronesl jsem tiše směrem ke slunci a vykročil ze své chýše. Nechtělo se mi stát jen u dveří a pozorovat to ticho, které bylo místy přerušované podivnými zvířecími zvuky vycházející z keřů.

„Ty vítat slunce,“ promluvil dětský hlas hned za mnou.

„Ano, uvítal jsem slunce,“ poznamenal jsem.

„Dobrá spánek?“

„Ano.“

„Já také.“

„Co tady dělat, Bokko?“ podivil jsem se.

„Já, čekat,“ odvětil.

„Na mě?“ ukázal jsem na sebe.

„Ano.“

„Chtít mi něco říct?“

„Chtít ukázat.“

„Dobře,“ pokynul jsem hlavou a rozpažil.

Tak na co čeká?

„Pojď, Mjumbe,“ mávl na mě.

„Už jdu, kluku,“ ozval jsem se.